

**Підготовка інженерів-педагогів в інженерно-педагогічних
закладах вищої освіти в Україні**

Зміни у системах професійної освіти і навчання в різних країнах, й особливо в нашій державі Україні, є закономірними. Мова йде про системні зміни, передбачені державною політикою, спрямованою на підготовку висококваліфікованого інженерно-педагогічного фахівця в технічних закладах вищої освіти. Однак сучасна освітня практика поки що не може задовольнити такі соціальні запити реаліями педагогічного процесу в післядипломній освіти інженерів-педагогів автотранспортного профілю. Тому проблема пошуку та реалізації у педагогічній практиці дієвих чинників розвитку професійної компетентності інженерів-педагогів автотранспортного профілю наразі є вкрай актуальною. Сьогодні особливого значення в системі післядипломній освіти набуває вдосконалення педагогічної та технічної майстерності інженерів-педагогів автотранспортного профілю. Розвиток професійної компетентності інженерів-педагогів автотранспортного профілю повинен бути безперервний впродовж всієї професійної діяльності.

Дослідженню питань організації та розвитку професійної компетентності інженерно-педагогічних працівників у галузі післядипломної освіти в закладах професійної освіти, досліджували: Л. Анциферова, Т. Борова, Н. Брюханова, Г. Васянович, О. Дубасенюк, Г. Єльнікова, Н. Журавська, О. Коваленко, Г. Кравченко, В. Лунячек, Н. Кузьміна, В. Майборода, А. Маркова, Л. Мітіна, В. Олійник, З. Рябова, Л. Шевченко. Проте проблеми розвитку професійної компетентності і ефективного функціонування післядипломної освіти інженера-педагога автотранспортного профілю, потребують подальшого детального дослідження.

Підвищення фахового рівня педагогічних кадрів технічних закладів вищої освіти (ТЗВО) необхідно розглядати як ланку неперервної освіти, що здійснюється в системі післядипломної підготовки. Воно передбачає навчання і розвиток викладачів із метою приведення їхнього професійного рівня у відповідність до освітніх стандартів, вимог часу, особистісних і виробничих потреб, удосконалення наукового та загальнокультурного рівнів, стимулювання і розвитку творчого та духовного потенціалу особистості [1].

Неперервність освіти інженерів-педагогів автотранспортного профілю починається з отримання інженерно-педагогічної освіти на базі технічного закладу вищої освіти (ТЗВО).

Інженерно-педагогічна освіта (ІПО) унікальна за своєю суттю і сама її природа дає можливість сформуванню такого гармонійно розвиненого викладача, який об'єднує в собі інженерно-педагогічні вміння вирішувати технічні завдання, системно мислити, проектувати технічні об'єкти, розбиратися в

питаннях логістики, маркетингу, охорони праці автотранспортної галузі та вміння працювати з людьми, організувати навчальний процес у технічному закладі вищої освіти, виховувати молодь, бути керівником і вихователем.

Підготовка інженерів-педагогів в інженерно-педагогічних вузах, або на факультетах технічних і педагогічних університетів має свою специфіку, різну освітнє середовище і можливості формування фахівців. У кожному з варіантів є свої переваги і недоліки.

У разі навчання в професійно-технічному вузі може страждати педагогічна і психолого-педагогічна складова професійної підготовки. Часто це супроводжується низькою професійною адаптивністю педагогів, які забезпечують інженерну підготовку. Ці викладачі добре знають дисципліни автотранспортної галузі, що викладаються, але, як правило, недостатньо уявляють собі освітню галузь, для якої готуються інженери-педагоги. Цілком очевидно, що цей факт сприяє зниженню якості підготовки фахівців.

Зазначимо, що в галузі автотранспорту охоплюються організацію пасажирських і вантажних перевезень, логістику, управління роботою транспорту, транспортну безпеку, екологічних питань, інтелектуальні транспортні системи, технічне обслуговування, ремонт та діагностику транспорту.

У педагогічних вузах, як правило, створюється негативна ситуація протилежна попередній: страждає інженерно-технічна складова професійної підготовки, а психолого-педагогічна виявляється слабо адаптованою під автотранспортну галузь.

На цьому тлі найбільш сприятливо виглядають спеціалізовані інженерно-педагогічні вузи. Вони мають більше можливостей для забезпечення паритету і інтеграції інженерної та педагогічної підготовки. Необхідність збалансованого включення в зміст освіти зазначених складових обумовлена професійним характером інженерно-педагогічної діяльності, кожна зі сторін якої, як зазначає П. Кубрушко, в силу своєї безумовної функціональної обов'язковості не може бути первинною або другорядною [4]. Відповідно, інженерно-педагогічна освіта передбачає раціональну інтеграцію психолого-педагогічну та інженерно-технічну складових професійної підготовки. Можливість успішного здійснення професійної діяльності інженера-педагога знаходиться в прямій залежності від змісту й організації його професійної підготовки в закладі освіти.

Але деякі недоліки базової освіти можливо виправити в процесі професійної діяльності за рахунок курсів підвищення кваліфікації, саморозвитку та самоосвіти. Труднощами, з якими зіштовхується молодий інженер-педагог на початку своєї професійно-педагогічної діяльності, співробітництво з колегами та студентами; освоєння особистого стилю викладання, реалізації шляхів і засобів дотримання сучасних вимог викладання; формування та розвиток теоретично-практичних знань із новітніх досягнень і проблем педагогіки, техніки, психології; формування та розвиток методик навчання та виховання студентів з урахуванням інноваційних підходів; впровадження в роботу сучасних освітніх підходів і передових педагогічних

технологій; реалізація принципів системності набуття практики і досвіду у викладанні, проведенні семінарських, практичних та лабораторних занять; підготовка до процесу підвищення кваліфікації.

Випускники інженерно-педагогічних спеціальностей (015 Професійна освіта (Транспорт)) проходять кілька етапів професіоналізації – неперервної освіти – з освітнім ступенем бакалавра інженери-педагоги мають змогу працювати майстром виробничого навчання, вихователем, вихователем гуртожитку, інструктором виробничого навчання, майстром навчального центру, методистом, техніком та лаборантом з обладнання майстерень у професійно-технічних закладах освіти (професійний ліцей, навчально-виробничий центр, навчально-виробничий комбінат); з освітнім ступенем магістра – викладачем загальнотехнічних та спецдисциплін, керівником виробничої практики, методистом, інструктором професійної підготовки, заступником керівника, керівником навчального закладу (коледж, академія, університет).

Крім того, інженер-педагог на виробництві може займати посади фахівців (технік-технолог, технік-конструктор), професіоналів (інженер, інженер-конструктор, інженер-технолог), науковців (науковець-дослідник, аспірант, асистент, науковий співробітник), керівників (майстер виробничої дільниці, начальник майстерні, начальник дільниці, начальник відділу, завідувач лабораторії чи майстерні тощо) та державних службовців (інспектор, інспектор-методист).

Інженери-педагоги автотранспортного профілю, які стали вести викладацьку діяльність в технічному закладі вищої освіти, мають інженерно-технічну освіту як правило, і не мають педагогічної освіти. Вони працюють інтуїтивно, на основі власного обмеженого досвіду освітньої діяльності. Оскільки вони є висококваліфікованими фахівцями в галузі автотранспорту, оновлення й удосконалення спеціально професійних знань і вмінь для них є звичною справою. Недосвідчений педагог початківець швидко усвідомлює недостатність психолого-педагогічних знань і вмінь, брак педагогічної техніки, що не дає змоги забезпечувати ефективність навчально-виховного процесу, впроваджувати новітні освітні технології. Для цих молодих викладачів, передусім, доцільно організувати психолого-педагогічну підготовку по типу «підвищення кваліфікації викладачів», наприклад, у Центрі післядипломної освіти Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна діють курси спеціальної педагогічної підготовки (100 год.) або НМЦ ПТО у Харківській області, які дають первинну педагогічну освіту працівникам ТЗВО. Після їх закінчення викладачі оволодівають основами педагогіки і психології та досягають адаптивного (опорного) рівня педагогічної підготовленості як підґрунтя майбутньої педагогічної майстерності. Провідною ознакою є розвинута мотивація до її формування та розвитку (свідомої самостійної діяльності з професійного, педагогічного та особистісного вдосконалення).

Складність інженерно-педагогічної діяльності полягає у поєднанні гуманітарного і технічного типів праці. Особливістю професійного розвитку

інженерів-педагогів автотранспортного профілю, являється безперервний розвиток професійної компетентності впродовж своїй професійної діяльності.

Професійний розвиток інженера-педагога автотранспортного профілю складається з ряду взаємопов'язаних аспектів, такі як: обов'язкове навчання (отримання вищої освіти), індивідуальний розвиток через навчання (інженерно-педагогічна практика); планове або необхідне навчання і розвиток своїх професійних здібностей (курси підвищення кваліфікації); інноваційно-наукове навчання й розвиток науково-дослідницької діяльності.

Значущими напрямками розвитку кадрового потенціалу інженерів-педагогів автотранспортного профілю такі основні кроки для стратегічного та тактичного самовдосконалення у професії було визначено:

- отримання диплома о вищій інженерно-педагогічній освіті в ЗВО;
- підвищення кваліфікації під час планового, міжкурсового періода для досягнення рівня вищої професійної кваліфікації;
- навчання на курсах (іноземної мови, комп'ютерної майстерності або психології);
- участь у сертифікаційних програмах: конференції, тренінгах, семінарах, форумах, семінарах-практикумах, семінарах-нарадах, семінарах-тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо.
- авторство навчально-методичних посібників із фаху, підготовка й видання друкованих видань статей або тез в фахових журналах, можливі публікації в провідних міжнародних наукометричних базах Web of Science та/або Scopus;
- навчання в аспірантурі;
- отримання патентів, грантів на проекти в області інноваційної інженерно-технічної діяльності;
- спеціальне стажування на базі ЗВО, НМЦ ПТО, науково-дослідної установи або закордоном (країни, що входить до Організації економічного співробітництва та розвитку (Organisation for Economic Co-operation and Development — ОЕСР) та/або Європейського Союзу);
- захист кандидатської та докторської дисертації;
- отримання наукове звання доцента та професора;
- постійне самовдосконалення и саморозвиток в продовж професійної діяльності. [2, с. 103].

Всі ці напрямки роблять розвиток професійної компетентності інженерів-педагогів ключовими у системі післядипломної освіти як для кожного інженера-педагога на виробництві, так й для інженерів-педагогів закладів технічної освіти загалом. Розвиток професійної компетентності інженерів-педагогів автотранспортного профілю впродовж усього життя є ключовою умовою розвитку їх професіоналізму, оскільки таким чином вони постійно розвивають набуті знання, вміння, навички, власні здібності, підвищують свій професійний рівень, поповнюючи практичний досвід, намагаються встигати за всіма змінами в суспільстві, швидко адаптуються до нових вимог, які постають

перед нею, і в кінцевому підсумку отримують високий рівень професійної компетентності.

Узагальнення результатів освітнього процесу у закладах вищої освіти дало змогу з'ясувати особливості професійної діяльності й вимоги до професійної компетентності інженерів-педагогів автотранспортного профілю. Констатовано, що інженерно-педагогічна освіта передбачає раціональну інтеграцію психолого-педагогічну та інженерно-технічну складових професійної підготовки.

Визначили наступне трактування професійної діяльності інженерів-педагогів автотранспортного профілю - це інтеграційна діяльність, що включає в себе інженерні, педагогічні та наукові компоненти.

Таким чином, можна вважати що інженер-педагог автотранспортного профілю – це викладач з вищою педагогічно-технічною освітою, який здійснює інженерну, педагогічну та наукову діяльність.

Успішна професійна діяльність інженера-педагога автотранспортного профілю залежить від професійної підготовки в закладі вищої освіти та змісту і організації його самоосвіти в процесі підвищення кваліфікації. Щоб забезпечити відповідну підготовку інженера-педагога до успішної діяльності повинен існувати безперервний зв'язок між інженерно-технічною обізнаністю та педагогічною діяльністю. В процесі педагогічній діяльності об'єктом вивчення постає сукупність педагогічних дій, педагогічні вміння й навички, уміння професійної самоосвіти та саморозвитку; вміння реалізовувати та розвивати власні педагогічні здібності; вміння керувати власними емоційними станами; максимально використовувати свій творчий потенціал, а об'єктом вивчення в інженерній діяльності об'єктом вивчення постає техніка й технології.

Література:

1. Адаптивне управління розвитком професійної освіти: [кол. монографія] / Г.В. Єльнікова, О.О. Загіка, Г.Ю. Кравченко, І.С. Лапшина, Г.І. Лук'яненко, В.Е. Лунячек, Г.А. Полякова, В.С. Ульянова, Л.І. Фесік та ін. ; [за заг. та наук. редакцією Г.В. Єльнікової]. – Павлоград: ІМА-прес, 2016. – 248 с.
2. Горностаєва О.О. Розвиток професійної компетентності інженерів-педагогів автотранспортного профілю у системі післядипломної педагогічної освіти // Проблеми інженерно-педагогічної освіти: Зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. –Х., 2018. – №61. – С. 95-104.
3. Кравченко Г. Ю. Управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників в умовах кафедральної системи інститутів післядипломної педагогічної освіти / Ганна Юріївна Кравченко // Витоки педагогічної майстерності: зб. наук. праць. – Вип. 15 (Серія «Педагогічної науки») / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2015. – 386 с.
4. Кубрушко П. Профессионально-педагогическое образование: вопросы теории / П. Кубрушко // Высшее образование в России. – 2006. – № 2. – С. 96-98.